



**Mediakasvatus  
yleisissä  
kirjastoissa:  
suosituksia  
ja suuntaviivoja**

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Mediakasvatus on joukkuelaji</b>                                | 3  |
| <b>Rohkaisuksi</b>                                                 | 4  |
| <b>1. Mitä mediakasvatus on?</b>                                   | 5  |
| 1.1 Miksi mediakasvatusta kirjastossa?                             | 6  |
| 1.2 Kirjasto - mediakasvatuksen kolmas tila                        | 7  |
| <b>2. Mediakasvatuksen vakiinnuttaminen kirjastoissa</b>           | 8  |
| 2.1 Kehittyvä ja verkostoituva osaaminen                           | 9  |
| 2.2 Maakuntakirjaston tehtävät mediakasvatuksessa                  | 11 |
| 2.3 Kirjasto ja koulu                                              | 14 |
| 2.4 Kirjaston mediakasvatus eri toimintaympäristöissä              | 17 |
| 2.5 Mediakasvatus ja käytäntöjen organisointi                      | 19 |
| <b>3. Mediakasvatuksen kehityssuunnat kirjastossa</b>              | 20 |
| <b>4. Kirjastojen puheenvuorot mediakasvatuksesta</b>              | 22 |
| 4.1. Anne Heinonen: Mediakasvatus lasten ja nuorten kirjastotyössä | 23 |
| 4.2. Perttu Rasi: Aikuisväestön medialukutaitojen tukeminen        | 26 |
| Lähteet                                                            | 29 |
| Linkkejä                                                           | 30 |

## Mediakasvatus on joukkuelaji

Mediakasvatus pakenee tiukkoja määrittelyjä ja rajauksia. Lisäksi ilmiön luonteeseen kuuluu, että mediakasvatuksen kentällä on monia toimijoita ja hyvään lopputulokseen on mahdollista edetä monia eri teitä. Yleisten kirjastojen mediakasvatuksesta on kuitenkin poimittavissa myös yhteneväisiä käytänteitä, yhteisiä koeteltuja suuntaviivoja, joita seuraamalla perille pääsy helpottuu. Tähän Suomen kirjastoseuran julkaisuun on koottu keskeisiä suosituksia ja suuntaviivoja arjen työn helpottamiseksi ja mediakasvatuksen edistämiseksi yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut julkaisun tekemistä.

Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa toteuttaa osaltaan opetus- ja kulttuuriministeriön kirjastopolitiikkaa. Tavoitteena on osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden vahvistaminen. Mediakasvatus nojaa vankasti kirjaston perinteiseen arvopohjaan, yksilön tiedollisten ja sivistyksellisiin perusoikeuksien edistämiseen. Mediakasvatuksen avulla kirjastot edistävät yhdenvertaista pääsyä monikanavaisen tietoon, tukevat omaehtoista oppimista ja opiskelua sekä vahvistavat mahdollisuuksia monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen.

Rakkaalla lapsella on monta nimeä: mediakasvatus, medialukutaito, monilukutaito. Kirjastoalalla mediakasvatustermiä on jonkin verran vierastettu siihen liitetyn holhoavan näkökulman vuoksi. Riippumatta terminologiasta, media on keskeisessä roolissa yksilöiden elämässä ja mediakasvatukselle on yhä enemmän tarvetta. Yleisten kirjastojen merkitys korostuu erityisesti aikuisväestön mediataitojen vahvistajana. Mediakasvatus avaa kirjastoille uusia mahdollisuuksia myös koulujen ja varhaiskasvatuksen kanssa toteutettavaan yhteistyöhön.

Mediakasvatus on joukkuelaji. Kirjastot ovat joukkueessa avainroolissa.

Leena Aaltonen  
Kulttuuriasianneuvos  
Opetus- ja kulttuuriministeriö

## Rohkaisuksi

Kirjastokentällä kuuluvan sanonnan mukaan kirjastot ovat aina olleet mediakasvattajia. 2000-luvulla käynnissä on ollut useita hankkeita, joissa mediakasvatusta on pyritty tavoitteellisesti kehittämään ja vakiinnuttamaan. Työtä on tehty erityisesti koulutuksissa, alueellisessa aktivoinnissa ja tiedon jakamisessa. Mediakasvatuksen tavoitteellinen kehittäminen kirjastoissa on kuitenkin ollut lähinnä asiasta kiinnostuneiden, aktiivisten toimijoiden varassa. Poikkeuksia lukuun ottamatta mediakasvatuksen vakiintuminen kirjaston arkeen on kesken. Kirjastot tarvitsevat edelleen konkreettisia, menetelmällisiä mediakasvatuksen ohjeita, mutta myös yleisempiä vakiinnuttamisen perusteita.

Vaikuttaa siltä, että kirjastoissa ei aina keskustella mediakasvatuksen sisällöistä, toteutustavoista tai periaatteista. Mediakasvatus on yleensä työnnetty niiden henkilöiden vastuulle, jotka opettavat asiakkaille tietoyhteiskuntataitoja tai ylläpitävät tietoteknologiaa kirjastossa. Mediakasvatuksesta on ehkä nimellisesti sovittu, mutta sen tavoitteita tai strategisia painopisteitä ei ole määritelty tai niistä ei ole edes keskusteltu.

Tämä kävi ilmi *Kirjastot ja media 2012* -kyselytutkimuksesta (OKM 2012b). Vain joka neljännessä kirjastossa mediakasvatus sisältyy jonkun työntekijän toimenkuvaan. Mediakasvatus on hyvin vahvasti henkilöitynyttä, mikä tarkoittaa valitettavan usein osaamisen katoamista henkilökunnan vaihtuessa.

### Vakiinnutetaan tavoitteellinen mediakasvatus kirjastossa!

Tämä julkaisu antaa konkreettisia ohjeita ja vinkkejä mediakasvatuksen vakiinnuttamiseen yleisissä kirjastoissa. Julkaisu ei ole käsikirja sisällöllisen mediakasvatuksen muotoihin. Dokumentti hahmottaa suuntia toiminnan ja verkostoitumisen mahdollisuuksiin yleisissä kirjastoissa. Julkaisun tarkoitus on rohkaista kirjastojen henkilökuntaa vakiinnuttamaan tavoitteellinen mediakasvatus kirjastoissa, sekä kannustaa

jatkuvaan oppimiseen ja yhteistyöhön muiden mediakasvatustoimijoiden kanssa.

Mediakasvatuksen vakiinnuttamista yleisissä kirjastoissa on kehitetty omana hankkeenaan, jota on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö. Suomen kirjastoseuran hankkeen on toteuttanut FM **Mika Mustikkamäki**, joka järjesti kirjastojen mediakasvattajien kanssa työpajoja ja teemakeskusteluita, joihin osallistui n. 130 kirjastolaista ympäri maata. Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja on yhteenvedo tästä yhteistyöstä ja kirjastojen hyvistä käytänteistä.

Julkaisussa on käytetty *Kirjastot ja media 2012* -kyselytutkimuksen tuloksia ja jalostettu niitä edelleen. Taustalla ovat myös *Yleisten kirjastojen laatusuositus* (OKM 2011), *Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2011–2016* (YKN 2010) ja *Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa* (Kerhokeskus 2011).

**Mika Mustikkamäki** on kirjoittanut toiminnan vakiintumista ja perusteita kartoittavan laajimman tekstin. Tämän lisäksi julkaisu sisältää kaksi asiantuntijatekstiä, jotka ovat kirjoittaneet erikoiskirjastonhoitaja **Anne Heinonen** ja osastonjohtaja **Perttu Rasi**.

## 1. Mitä mediakasvatus on?

Kirjaston mediakasvatus voidaan johtaa kirjaston perinteisistä tehtävistä: lukuharrastuksen tukemisesta ja lukemisen edistämisestä. Mediakasvatus on tavoitteellista toimintaa, joka vahvistaa monilukutaitoa ja mediasisältöjen käyttöä. Puhutaan myös medialukutaidosta tai laajemmin uusista lukutaidoista, joihin ovat vaikuttaneet sekä uudet teknologiat että viestinnän uudet yhteisölliset mahdollisuudet. Uudet lukutaidot on jo määritelty osaksi kirjastojen mediakasvatusosaamista (Sallmén 2009).

**Mediakasvatus on tavoitteellista toimintaa, joka vahvistaa monilukutaitoa ja mediasisältöjen käyttöä.**

Erityisesti perusopetuksessa on yleistynyt mediataidon käsite, joka tarkoittaa mediasisältöjen tuottamista, aktiivista toimintaa mediassa ja vaikuttamista. Lukutaito ei ole pelkkää lukemista ja vastaanottamista, vaan siihen sisältyy tuottava funktio.

Kirjaston mediakasvatuksen voi hahmottaa medialukutaidon neljän perustavan osa-alueen kautta (Livingstone 2004, 3-6; Kupiainen & Sintonen 2009, 91-92): pääsy aineistoihin, sisältöjen analysointi ja arviointi sekä omien sisältöjen tuottaminen.

Kirjastojen kannalta lukutaitojen ”korkein” taso eli omien sisältöjen ja merkitysten tuottaminen on kenties haastavin mediakasvatuksellinen tehtävä. Yksityiset ja henkilökohtaiset tarpeet vaikuttavat siihen, millaisia omaehtoisia merkityksiä ja mediatekstejä henkilö tuottaa. Kun kirjasto tarjoaa aineksia ajatteluun ja merkitysten löytämiseen, se tukee luontevasti käyttäjänsä tuotannollista lukutaitoa.

Kirjaston mediakasvatus on erilaista eri kohderyhmille. Alle kouluikäisille tarjotaan satutunteja, laadukkaita kuvakirjoja, kuunneltavaa ja nähtävää koko aineistosta. Isommille lapsille ja nuorille opetetaan informaation- ja tiedonhallinnan taitoja. Aikuisväestölle tarjottavista mediakasvatuksellisista sisällöistä käytetään yleensä termiä tietoyhteiskuntataidot.

Mediakasvatusta on kutsuttu vuosikymmenien varrella eri nimillä: viestintäkasvatus, joukkotiedotuskasvatus, elokuvakasvatus. 2000-luvulla käsite vakiintui mediakasvatukseksi, jonka rinnakkaiskäsitteitä ovat medialukutaito, monilukutaito, mediaoppi, mediasivistys ym. (Kupiainen ym. 2007.) Media ei käsitteenä tarkoita enää pelkkiä joukkotiedotusvälineitä. Media on teknologiaa, sisältöjä sekä erilaisia kulttuureja, joissa välitetään tekstejä ja merkityksiä.

Kirjastomaailmassa on vierastettu sanaa kasvatus. Tähän ei pitäisi kuitenkaan olla syytä. Kun kirjastot ovat opastaneet ja ohjanneet asiakkaitaan kokoelmiensa käyttöön, niin siihen on aina sisältynyt mahdollisuus asiakkaiden elämänlaadun, käsitysten, arvojen ja mielipiteiden muutokseen. Kysymys on ollut ihmisen henkisestä kasvusta, koska kirjastojen sisällöt ovat kasvattaneet. Mediakasvatus tukee siis kirjaston asiakkaiden luku- ja kirjoitustaitoja

mediayhteiskunnassa, jossa kansalainen ei pärjää ilman tieto- ja viestintätekniisiä taitoja ja mediataitoja.

Mediakasvatus ei ole käsitteenä vakiintunut eikä sen sisältö ole sama kaikille mediakasvattajille. Mediakasvatustermien vakiintumista ei kannata jäädä odottamaan kirjaston mediakasvatustoiminnan suunnittelussa ja vakiinnuttamisessa. Sen sijaan on mietittävä, mitä mediakasvatus on kirjastojen ja sen yhteistyökumppaneiden käytännön toimissa.

## 1.1 Miksi mediakasvatusta kirjastossa?

Miksi kirjastojen pitäisi huolehtia mediakasvatuksesta? Eikö se kuulu koteihin ja kouluihin, kirjaston käyttäjien ensisijaisiin toimintaympäristöihin? Eikö mediakasvatus ole kasvattajien tehtävä? Miksi se kuuluu kirjastoon, jonka tehtävä on liittynyt informaation valikointiin, järjestelyyn, saataville asettamiseen, säilyttämiseen ja lainaamiseen?

### **Kirjastot ehkäisevät tiedollista syrjäytymistä ja vähentävät digitaalista informaatiokuilua.**

*Kirjastolain* mukaan “yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalveluiden tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastamiseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen ja elinikäiseen oppimiseen” (*Kirjastolaki 1998/904, 2 §*).

*Yleisten kirjastojen laatusuosituksen* (OKM 2010, 2) mukaan yleinen kirjasto toteuttaa ja vahvistaa perusopetuksen ohella Suomen perustuslaissa todettuja kansalaisten sivistyksellisiä perusoikeuksia. Kirjastot ehkäisevät tiedollista syrjäytymistä ja vähentävät digitaalista informaatiokuilua. Kirjastopalvelut vahvistavat kansalaisten tasa-arvoisuutta, toteuttavat kansalaisten sivistyksellisiä perusoikeuksia, kehittävät heidän osaamistaan ja oppimistaitojaan sekä lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia.

Painettu ja digitaalinen media ovat tärkeimpiä tiedon ja kulttuuristen sisältöjen välittäjiä. Sosiaalisen median aikakaudella media myös luo ja ylläpitää ihmisten ja yhteisöjen välisiä suhteita ja verkostoja. Toisaalta nopea, mutta katkeamaton ja pinnallinenkin verkkomedia hämärtää muiden viestintäkanavien sisältöjä ja monipuolisuutta. Elämme mediayhteiskunnassa, jossa kansalaiset ja kirjastojen käyttäjät tarvitsevat erilaisia lukemisen, tulkinnan ja tuottamisen taitoja (Seppänen & Väliaverronen 2012). Kirjastolla on tässä näytön paikka. Sen pitää tuoda esille viihteellisten sisältöjen lisäksi tietoa, ylläpitää tasavertaisuutta ja turvata oman toimintansa jatkuvuus.

Kirjastot eivät voi ohittaa uudenlaista mediayhteiskuntaa. Mediakasvatus ottaa huomioon ihmisten tiedolliset ja kulttuuriset tarpeet. Uudet luku- ja kirjoitustaidot vahvistavat mediayhteiskunnassa kansalaisvalmiuksia, jotka estävät tiedollista syrjäytymistä sekä lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia.

Kirjastojen asiakkaat ovat ottaneet käyttöön uusia teknologioita ja odottavat niitä myös kirjastopalveluilta. 1990-luvulta lähtien muutosta on vauhdittanut internetin leviäminen. 2000-luvulla sosiaalinen media, digitaalinen pelaaminen sekä älypuhelimet ja niihin liittyvät sovellukset ovat yleistyneet. Samalla on voimistunut informaatioyhteiskuntaan liittyvä retoriikka. Digitaaliset laitteet ja sisällöt ovat nousseet keskustelun keskiöön, mutta myös perinteinen printtimedia ja painettu kirjallisuus puhuttavat.

Painetun tekstin väistymistä digitaalisten sisältöjen tieltä on toki ennakoitu jo aiemmin, mutta vasta aivan viime vuosien muutokset ovat saaneet keskustelun kunnolla liikkeelle. Painettujen ja lineaaristen tekstien puolustajat pitävät digitaalisia aineistoja joskus uhkana keskittyneelle ja syvälle lukemiselle. Digitaalisten tai painettujen tekstien lukemisen eroista, hyödyistä tai haitoista ei ole päästy tieteelliseen yksimielisyyteen, vaan muutos on jatkuvaa. Todennäköisesti käymme myös tulevaisuudessa keskustelua erilaisten sisältöjen, esitystapojen, teknologioiden ja käyttötarkoitusten eroista.

Kun kirjasto huolehtii mediakasvatuksesta, niin se pystyy vastaamaan edellä mainittuihin muutoksiin tulevaisuudessakin riippumatta siitä, mikä on lukemisen ja kirjoittamisen tapa ja mikä on niiden tekninen ratkaisu. Koska kirjasto tukee lukutaitoja ja kansalaisyhteiskuntaa, sen on seurattava teknologian muutosta ja vakiintumista, ennakoitava mitä tietoja ja taitoja uuden teknologian käyttö vaatii sekä ylläpidettävä ja kehitettävä uusia lukutaitoja. Näin kirjasto toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä: edistää kansalaisten tietoja ja taitoja, kansalaisvalmiuksia, harrastamista ja elinikäistä oppimista.

## 1.2 Kirjasto - mediakasvatuksen kolmas tila

Kirjasto kannattaa muistaa mediakasvatuksen yhteydessä myös kolmantena tilana, kun tilaa tarkastellaan kirjaston, kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Kirjasto kolmantena tilana sijaitsee sekä fyysisesti että henkisesti kodin, työn, koulun/opiskelun ulkopuolella. Kirjastossa ei olla kiinni kodin käytännöissä tai rooleissa eikä koulun luokkamuotoisuudessa ja oppimiskeskeisyydessä. Kirjastossa palvelujen käyttäjä voi toteuttaa itseään ja hyödyntää sisältöjä oman mielensä mukaan. Fyysisestä tilasta voi muodostua henkinen tila oman identiteetin rakentamiselle.

**Kirjastossa palvelujen käyttäjä voi toteuttaa itseään ja hyödyntää sisältöjä oman mielensä mukaan.**

Monipuolinen, esteettömästi saavutettava kokoelma on osa kolmatta tilaa. Kokoelmatyö on kirjaston perinteistä toimintaa ja perustyötä. Sisältöjen saavutettavuus on olennaista luku- ja kirjoitustaitojen ylläpidossa ja mediakasvatuksessa. Siihen kuuluu myös sisältöjen arviointi ja omien sisältöjen tuottaminen. Kolmantena tilana kirjasto luo mahdollisuuden arviointiin ja tuottamiseen.

Kirjasto voi tehdä omaa kokoelmatyötään näkyväksi ja tukea asiakkaiden sisällöntuotantoa esimerkiksi keskustelemalla asiakkaiden kanssa ja ottamalla heitä mukaan palvelujen suunnitteluun. Asiakkaiden sisällöntuotantoa tukevat kirjastopalvelut ovat hyvä ensiaskel mediakasvatukseen ja uudenlaiseen asiakkaiden kohtaamiseen (ks. Rostila 2012).

Koska mediakasvatus on myös verkostoitumista ja osaamisen jakamista, on kirjaston tiedostettava paikkansa ja vastuunsa mediakasvatustalkoissa. Mediakasvatuksen voi nähdä eri toimijoiden yhteisenä vastuuna, jossa jokaisella toimijalla on paikkansa. Kirjasto voi olla tässä vastuuketjussa lenkki, joka rakentaa yhteyksiä kodin, koulun ja työn välisiin maailmoihin. Toisaalta kirjasto voi olla paikka, jossa asiakkaan ei tarvitse olla median käyttäjänä (kuluttajana tai tekijänä) niissä rooleissa, joita muut toimintaympäristöt tarjoavat. Mediasisältöjen tuotannossa kirjasto voi olla jopa ainoa paikka, jossa tuotetaan valtavirralla vastakkaisia näkemyksiä. Kirjastoon kolmantena tilana kuuluu toisaalta yksityisyys ja toisaalta avoin pääsy vaikuttamiskanaviin ja internetin työkaluihin.

Kirjasto voi siis toimia kasvualustana erilaisille toiminnoille. Kun kirjasto tarjoaa tekniset

**Kun kirjasto tarjoaa tekniset välineet yhteiskunnalliseen osallistumiseen, se samalla tukee yhteiskuntataitoja.**

välineet yhteiskunnalliseen osallistumiseen, se samalla tukee yhteiskuntataitoja. Kirjastojen käyttö niveltyy eri tavoin eri elämänvaiheisiin. Esimerkiksi vanhuksille kirjastojen maksuttomat palvelut ovat osa kolmatta tilaa. Mediaelämyksiä tuottavilla sisällöillä on mahdollisuus tavoittaa myös nuoret aikuiset miehet, joita on yleensä totuttu pitämään hankalasti tavoitettavana asiakasryhmänä.

Kirjastoa on hyvä tehdä tunnetuksi kolmantena tilana myös yhteistyökumppaneille ja verkostoille. Esimerkiksi kouluyhteistyössä vaikuttaa koulujen aikataulujen lisäksi yksittäisten opettajien kiinnostus. Kirjaston hahmottaminen kolmantena tilana voi antaa kaikille mediakasvatusverkostossa toimiville täysin uusia näkökulmia.

On pohdittava, miten kirjaston palveluita ja kolmannen tilan ideaa voidaan markkinoida paremmin. Tätä ajatusta tukee myös opetus- ja kulttuuriministeriön 2013 julkaisema *Hyvä medialukutaito. Suuntaviivat 2013-2016* (OKM 2013), jossa painotetaan eri toimijoiden yhteistyötä ja poikkihallinnollista suunnittelua mediakasvatuksen vakiintumisen ja kattavuuden näkökulmasta.

## 2. Mediakasvatuksen vakiinnuttaminen kirjastoissa

*Yleisten kirjastojen* laatusuosituksen mukaan kirjastojen laatuvaatimukset kasvavat kansalaisten koulutustason noustessa ja tiedon ja kulttuurin kentän monipuolistuessa (OKM 2010). Laadukkaat palvelut tarkoittavat myös osaavaa kirjastohenkilöstöä. Mediayhteiskunnan vahvistuminen, kommunikaation ja viestinnän teknologisoituminen sekä kansalaisten tiedon ja kulttuurin kuluttamisen muodonmuutos laajentavat kirjaston mediakasvatusta (ks. Seppänen & Väliaverron 2012).

*Yleisten kirjastojen laatusuosituksessa* todetaan, että kirjastot ovat osa kunnan hyvinvointi-, oppimis- ja kulttuuripalveluja ja –prosesseja (OKM 2010, 35). Tämä velvoittaa kirjastoa suunnittelemaan toimintaansa yhteistyössä kunnan muiden toimijoiden kanssa. Kuntalaisten tarpeet ovat kirjaston palveluiden kehittämisen lähtökohtina. Toisaalta palveluissa tulisi ottaa huomioon myös tulevaisuutta ennakoiva näkökulma. Mediakasvatuksen vakiinnuttaminen kirjastossa vastaa nykyisiin ja tulevaisuuden tarpeisiin. Mediayhteiskunnan vaatimukset ja kansalaisuuden mahdollisuudet todennäköisesti kehittyvät yhä moninaisimmiksi. Kehittyneitä luku- ja kirjoitustaitoja sekä ymmärrystä uusista medioista tarvitaan entistä enemmän.

**Mediakasvatus on tärkeimpiä kirjastopalveluita, jotka liittyvät tulevaisuuden taitoihin ja kansalaisuuteen.**

*Yleisten kirjastojen laatusuositus* ohjaa kirjastoja panostamaan enemmän sisältökeskeisiin kirjastopalveluihin, jotka ovat osa ihmisten arkea. Mediakasvatus on tärkeimpiä kirjastopalveluita, jotka liittyvät tulevaisuuden taitoihin ja kansalaisuuteen. Välineellisten merkitysten lisäksi mediakasvatus ja uudet lukutaidot lisäävät myös elämyksiä, viihtymistä ja jopa eettisiä oivalluksia. Kun uudet lukutaidot vahvistavat tietoja ja taitoja, niin samalla ne ovat myös sosiaalisia ja yhteisöllisyyttä rakentavia.

Seuraavassa esitetään mediakasvatuksen vakiinnuttamisen keinoja sekä kirjastojen että sen verkostojen ja yhteistyökumppaneiden kannalta. Kuntien sisäisten kehittämis- ja yhteistyöprosessien lisäksi esitettävät keinot ja toimintatavat soveltuvat myös kuntarajat ylittävään yhteistyöhön ja yhteistyöverkostojen rakentamiseen muiden palveluntuottajien kanssa.

Kiristynyt kuntatalous ja paineet leikata kirjastojen palveluja tuovat oman vivahteensa tämän julkaisun sisältöön. Mediakasvatuksen ja yhteistyöverkostojen kannalta suuntaviivoja voi tarkastella siitä näkökulmasta, millaisia uusia synergioita ja mahdollisuuksia eri hallinnonalojen yhteistyö voisi tuoda kirjaston, koulun, nuorisotoimen ja vapaan sivistystyön välille. Yhteistyön esimerkkeinä ovat muun muassa lasten ja nuorten medialukutaitojen edistäminen, aikuisväestön tietoyhteiskuntataitojen ylläpito julkisten palvelujen itsepalvelukulttuurin yleistyessä, opettajien mediataitojen ylläpito sekä kaikille hyödyllisten uusien teknologisten palvelujen ja ratkaisujen pohdinta.

## **2.1 Kehittyvä ja verkostoituva osaaminen**

*Kirjastot ja media 2012* -julkaisun mukaan mediakasvatuksen suurimpia esteitä on, että henkilökunnalla ei ole pedagogista eikä mediakasvatuksellista osaamista. Tämä johtuu siitä, ettei henkilökunta ole saanut pedagogista koulutusta eikä koulutusta mediakasvatukseen. Tilanteeseen ei liene valmista, kaikille kirjastoille sopivaa ratkaisumallia, vaan puutteet vaativat kirjastokohtaista kehittämistä.

Mediakasvatuksen osaamisvaatimusten taustalla on *kirjastoasetuksen* kelpoisuusvaatimukset. Kun asetus ohjaa rekrytointia, nykyisten vaatimusten laajentaminen voisi olla perusteltua etenkin suurten kirjastojen osaamisprofiilin näkökulmasta. *Kirjastot ja media 2012* -kyselytutkimuksen tulosten perusteella pitäisi painottaa enemmän mediakasvatuksellista ja pedagogista ammattitaitoa ja koulutusta (ks. myös YKN 2010). Ammattitaito karttuu käytännön työssä perehdyttäessä aineistoihin ja niihin liittyviin toimintoihin.

Pedagogiseksi informaattikoksi, mediakasvattajaksi tai mediapedagogiksi rekrytoitavalla on oltava sekä näkemystä median merkityksestä että herkkyyttä ja sosiaalisia taitoja erilaisten ihmisten kohtaamiseen. Sekä kasvatustieteen että mediakasvatuksen opinnot tukevat käytännön työn suunnittelua ja toteutusta.

Henkilökunnan osaamisen hyödyntämiseen voi joskus vaikuttaa myös ammattinimikkeet. Kirjastoissa näyttäisi olevan ainakin kaksi näkemystä henkilökunnan mediakasvatuksen osaamiseen liittyvistä vastuista. Yhtäältä ollaan sitä mieltä, että pedagogisen informaattikon tai mediakasvatuksesta yleisesti vastaavan henkilön tulee ottaa vastuulleen kaikki siihen liittyvä työ. Toisaalta haluttaisiin, että mediakasvatus olisi jokaisen kirjastossa työskentelevän vastuulla. Jälkimmäinen näkemys on mediakasvatuksen vakiintumisen kannalta parempi.

Mediakasvatus on tullut kirjastoihin jäädäkseen, joten vastuuta ei voida säilyttää vain yhdelle henkilölle. Lisäksi esimerkiksi kirjastoaineiston lainaus- ja palautusautomaatit sekä keskitetty luettelointi vapauttavat henkilöstöresursseja mediakasvatukseenkin. Osaamisen hajauttaminen kirjastossa antaa mahdollisuuden vertaisoppimiseen. Uusia tietoja, taitoja ja menetelmiä voi olla helpompi oppia kirjaston sisäisissä prosesseissa. Vertaisoppimisella kirjaston mediakasvatusvastuuta voidaan helpommin jakaa jokaisen henkilökohtaisten intressien mukaisesti.

### **Kaikkea mediaosaamista ei tarvitse olla kirjastossa.**

Kaikkea mediaosaamista ei tarvitse olla kirjastossa. Verkostoitumalla ja hankkimalla osaamista kirjaston ulkopuolelta voidaan saavuttaa hyviä tuloksia. Kun kirjasto tarjoaa mediakasvatusta, paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinenkin yhteistyö osaamisen jakamisessa ja hajauttamisessa on tärkeää. Esimerkiksi työryhmät ja tiimit voivat alueellisesti jakaa ja levittää osaamista ja hyviä käytäntöjä. Varsinkin lasten ja nuorten kirjastotyötä tekevillä on usein ketteriä, alueellisia ryhmiä, jotka tapaavat säännöllisesti

ja joissa on osallistujia erikokoisista kirjastoista. Näissä ryhmissä mediakasvatuksen onnistumisen ja myös epäonnistumisen kokemuksia on helppo jakaa.

Alueelliset työryhmät voisivat kehittää aktiivisesti mittareita mediakasvatustoiminnan arviointiin sekä jakaa toimintatapojaan ja hyviä käytänteitä myös valtakunnalliseen kirjastohankerekisteriin. Alueelliset, yhdessä testatut ja arvioidut käytänteet ovat helpommin jaettavissa kuin yhdessä kirjastossa tehdyn työn tulokset. Julkaisukynnys madaltuu, toiminnan tulokset leviävät ja jaetaan omaa osaamista.

**Kirjastoissa on  
valtava määrä  
hiljaista tietoa, joka  
on hyvä saada myös  
mediakasvatuksen  
käyttöön.**

Tapahtumissa voidaan tuoda esiin kokoelman, palvelun ja eri aihealueiden asiantuntijuutta. Käytännön esimerkkeinä tästä ovat kirjallisuuteen liittyvät tapahtumat, lukupiirit, yleiset ja teemalliset vinkkaukset tai vaikkapa avoimet opastukset hakupalveluihin.

Kirjastoissa on valtava määrä hiljaista tietoa, joka on hyvä saada myös mediakasvatuksen käyttöön. Hiljaisen tiedon johtaminen on myös mediakasvatuksessa tärkeää. Pienemmissä kirjastoissa henkilökunnan osaaminen ja tietotaito on helpommin

hahmotettavissa. Suuremmissa kirjastoissa asiantuntijuuden jakamiseksi voi olla tarpeen kehittää ryhmätyötä tai muita osaamisen organisoinnin muotoja. Hyvä tapa kartoittaa mediakasvatuksellista hiljaista tietoa ja henkilöstön kiinnostusta mediakasvatukseen on kehityskeskustelut tai erilliset osaamiskartoitukset. Kirjaston johto voi suunnitella mediakasvatuksen täydennyskoulutusta paremmin, kun esimies tuntee ja tietää henkilöstön mediakasvatustaidot.

**Mediakasvatus kirjastossa**

- on osa kirjastohenkilökunnan perusammattitaitoa.
- on koko kirjaston yhteinen tehtävä.
- tukeutuu ainakin yhteen henkilöön, joka tuntee ja osaa hyödyntää oman organisaationsa ja yhteistyöverkostojen mediakasvatuksen resurssit.
- vaikuttaa henkilöstön kehittämiseen, rekrytointiin ja koko kirjaston osaamisen johtamiseen.
- hyödyntää hiljaista tietoa uusien toimintamuotojen kehittämisessä.
- on jaettava osaamista.

## **2.2 Maakuntakirjaston tehtävät mediakasvatuksessa**

*Hyvän maakuntakirjaston laatukuvauksessa* mainitaan, että “maakuntakirjasto on vuorovaikutuksessa koko maakunnan kirjastojen kanssa” (OKM 2012a). Sen tehtävänä on mm. perehdyttää toiminta-alueensa kirjastojen henkilöstöä kirjastotyön uudenlaisiin toimintamuotoihin levittämällä aktiivisesti uusia palvelumalleja, järjestämällä täydennyskoulutusta ja jalkauttamalla asiantuntijoitaan alueen kirjastoihin opastamaan uusia toimintamuotoja jne. Tämä sen tulee tehdä tarvittaessa yhteistyössä muiden maakuntakirjastojen kanssa. Mediakasvatus voidaan katsoa tällaiseksi uudeksi palvelumalliksi, jossa on valmiita hyviä käytäntöjä hyödynnettäväksi ja levitettäväksi (ks. esim. *Metka 2010; Yleisten kirjastojen hankerekisteri*).

Maakuntakirjaston resursseja voidaan käyttää joko paikallisten mediakasvatusta tukevien toimien kehittämiseen (toiminta, hankkeet, koulutus) tai suoraan henkilöstöresursseina mediakasvatuksessa. Uudet toimintamuodot vakiintuvat ensin ympäristöissä, joissa niillä on välitön tilaus ja paljon käyttäjiä. Kun toiminnasta on saatu kokemuksia suuremmasta väestöstä, voi toiminnan siirtäminen pienempiin yhteisöihin olla sekä helpompaa että tuloksellisempaa.

Tuloksia voidaan arvioida, sisältöjä muuttaa ja tarkentaa ennen uuteen ympäristöön soveltamista. Koska maakuntakirjastot käyttävät ja kehittävät mittareita toimintansa seuraamiseen ja sen perustelemiseen päättäjille, voivat maakuntakirjastot ottaa vastuuta myös mediakasvatuksen mittareista.

Maakuntakirjastojen verkostoituminen mahdollistaa myös asiantuntijavaihdot. Jos yhteistyötä tekevästä maakuntakirjastosta löytyy jo hyväksi todettuja mediakasvatuksen toimintamuotoja sekä henkilöresurssia, tulisi verkostoa ehdottomasti hyödyntää.

Mediakasvatus on osa sekä maakuntakirjaston omaa että koko maakuntaa koskevaan strategiatyötä, jossa huomioidaan alueelliset erityistarpeet. Näitä voivat olla esimerkiksi väestön ikärakenteesta (ks. YKN 2010, 10-11) tai yksittäisen kunnan maantieteellisistä haasteista nousevat tarpeet, kirjastohenkilökunnan täydennyskoulutukseen ja osaamiseen ylläpitoon liittyvät tarpeet tai yhteistyön rakentaminen muiden mediakasvatustoimijoiden kanssa.

Maakuntakirjastot ovat avainasemassa alueensa koulutuksen sekä uuden tiedon ja osaamisen tarjoajina. Maakuntakirjastoissa olisi hyvä olla omia pedagogisia informaattikkoja tai mediapedagogeja, jotka jakavat tietotaitoaan alueelleen ja järjestävät yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa koulutuspäiviä sekä käytännön työpajoja. Maakuntakirjaston asiantuntijat tukevat alueensa kirjastojen kehitystä ottaen huomioon paikalliset erityispiirteet.

Maakuntakirjastojen resurssit voivat olla vastuisiin suhteutettuna yhtä tiukoilla kuin kunnankirjastojenkin. Vuonna 2013 uudistetussa kirjastoasetuksessa alueelliset ja valtakunnalliset kehittämistehtävät ja -hankkeet ovat kuitenkin entistä painokkaammin maakuntakirjastojen tehtävälistalla. Näihin tehtäviin maakuntakirjastot saavat valtiolta vuosittain erillisen määrärahan. Avustusta ne voivat käyttää myös mediakasvatukseen liittyvän tietotaidon kehittämiseen ja ylläpitämiseen alueellaan. Maakuntakirjastojen vahvempi hallinnollinen organisaatio auttaa myös suoriutumaan laajemmista alueellisista tehtävistä ja vastuista.

### **Maakuntakirjastojen tulisi ottaa mediakasvatus huomioon myös alueellista toimintasuunnitelmaa laatiessaan.**

Maakuntakirjastojen tulisi ottaa mediakasvatus huomioon myös alueellista toimintasuunnitelmaa laatiessaan. Toimintasuunnitelman perustana on oman maakunnan kirjastojen hyvä tuntemus, jonka pohjalta myös kuntakohtainen kirjaston mediakasvatus voidaan suunnitella. Hyvän maakuntakirjaston laatukuvauksen mukaan maakuntakirjasto tarkistaa toimintasuunnitelmaa vuosittain. Suunnitelmassa määritellään mediakasvatuksen toiminnan painopisteet, kehittämiskohteet sekä täydennyskoulutussuunnitelma.

Säännöllinen mediakasvatuksen aihepiireihin liittyvä täydennyskoulutus on myös maakuntakirjaston vastuulla, jolloin maakuntakirjaston on hyvä kuunnella alueen kirjastoja. Täydennyskoulutusta tehdään usein yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa.

*Kirjastot ja media 2012* -kyselyn perusteella maakuntakirjastot ja aluehallinto ovat keskeisin mediakasvatuksen täydennyskouluttaja. On tärkeää, että täydennyskoulutus toteutetaan yhteistyössä aluehallinnon kanssa.

Kirjastohenkilöstön mediakasvatuksen täydennyskoulutuksessa maakuntakirjastojen kannattaisi hakeutua vuoropuheluun myös korkeakoulujen kanssa. Oppilaitoksista ja korkeakouluista löytyy vahvaa teoreettista mediakasvatusosaamista, jota kirjastot voisivat hyödyntää projekteissaan ja henkilökuntansa täydennyskoulutuksessa. Täydennyskoulutus kannatta liittää konkreettisiin projekteihin, joissa esimerkiksi opinnäytetyönä toteutetaan kirjaston mediakasvatustapahtuma, uusi toimintatapa tai kouluyhteistyönä tehtävä mediatyöpaja. Mahdollisuudet ovat suoraan kytköksissä henkilöstön omiin intresseihin, joita on hyvä tukea ja kehittää myös täydennyskoulutuksessa.

Paikkakunnilla, jossa kirjaston yhteistyö oppilaitosten kanssa ei ole mahdollista, maakuntakirjastojen täydennyskoulutus on vielä keskeisemmässä roolissa. Maakuntakirjastossa pitäisi olla henkilö, joka järjestää koulutusta maakuntakirjaston ja alueen kirjastojen tarpeisiin. Maakuntakirjastot voivat hakea kumppaneita myös muista toimijoista (yhdistykset, järjestöt) ja tukea näin alueensa kirjastoja.

Sosiaalisen median työkalut helpottavat kirjastojen yhteistyön organisointia. Myös tiedon jakaminen helpottuu verkko yhteisöjä ja -palveluja käyttämällä. Pelkästään verkossa tapahtuva yhteistoiminta ei kuitenkaan poista tarvetta fyysiselle kohtaamiselle. Mediakasvatuksen vakiinnuttamisessa on tärkeää ylittää oman organisaation käytännöt ja rajat ja hyödyntää tarjolla olevia resursseja esimerkiksi Metkan tuottamat materiaalit.

Kirjaston mediakasvatustyötä tekeville tulisi järjestää myös valtakunnallisia kohtaamisia. Tapaamisissa voitaisiin ylläpitää tietoja mediakasvatuksen uusista tuulista sekä jakaa toimivaksi osoittautuneita käytäntöjä työpajoissa, ryhmätöissä ja käytännön tapauskuvauksissa. Myös alueellinen ja paikallinen verkostoituminen on tärkeää (ks. edellinen luku). Oleellista on, että verkostoihin ja käytäntöjen jakamiseen sitoudutaan.

### **Maakuntakirjastot**

- jakavat hyviä käytäntöjä valtakunnallisesti esimerkiksi Hankerekisterissä <http://hankkeet.kirjastot.fi/>.
- huolehtivat mediakasvatuksen toimintatapojen ja välineiden käyttöön saattamisesta.
- vastaavat mediakasvatuksen alueellisesta kehittämisestä, mukaan lukien asiantuntijapalvelut.
- kartoittavat ja ohjaavat alueensa kirjastojen mediakasvatusta.
- laativat alueensa kirjastojen kanssa mediakasvatuksen alueellisen toimintasuunnitelman, joka sisältää myös mahdolliset hankkeet.
- kouluttavat kirjaston mediakasvattajia erilaisten yhteistyökumppanien kanssa.
- parantavat koulutuksen saavutettavuutta uusilla toteutustavoilla.
- kehittävät yhteistyössä mittareita mediakasvatustoiminnan arviointiin valtakunnallisesti.

## 2.3 Kirjasto ja koulu

Kirjastot ovat tehneet kauan yhteistyötä koulujen kanssa. Lukuharrastuksen edistämisen lisäksi yhteistyö painottuu monessa kirjastossa kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetukseen. Kirjastonkäytön opetus on mm. kirjastotilan, luokitusjärjestelmän sekä yleisen kirjaston toiminnan esittelyä. Tiedonhallintataitojen opetuksessa painopiste on yhtäältä tiedonhaun menetelmissä ja välineissä, toisaalta faktan ja fiktion käsitteellisessä erottamisessa ja kirjaston omien tietojärjestelmien käytössä (esim. Tampereen kaupunki 2012). Koululaisille järjestetään yleensä ikätason mukaista opastusta.

### **Yhteistyösopimus on tärkeimpiä kirjaston ja koulun yhteistyön peruskiviä.**

Yhdessä laadittu yhteistyösopimus on tärkeimpiä kirjaston ja koulun yhteistyön peruskiviä. Toinen, usein käytetty tapa edistää kirjaston ja koulun yhteistyötä on yhteyshenkilöistä sopiminen molemmissa organisaatioissa.

Yhteistyön vakiintumisen esteeksi on koettu opettajien tiukat aikataulut ja ensikontaktin saaminen. Etenkin kouluyhteistyön alku vaatii kärsivällisyyttä ja jopa itsepäisyyttä. Joskus

yhteistyötä on edeltänyt vuosien mittaiset lähentymisyritykset ja yhteistyöneuvottelut. On myös hyviä esimerkkejä kirjastoista, jotka ovat saaneet hyviä tuloksia vierailemalla opettajanhuoneissa esittelemässä kirjaston palveluja koululle. Yhteyshenkilö antaa vauhtia yhteistyölle molemmissa tapauksissa.

Kouluissa laadittavat lukuvuosisuunnitelmat ovat hyvä kohde kirjastoyhteistyön vakiinnuttamiseen. Lukuvuosisuunnitelmaa varten kirjaston kannattaa tarjota valmista palettia palveluistaan sekä selkeä esitys siitä, millä volyymillä yhteistyötä voidaan tehdä.

Kirjastoissa pitäisi olla valmiuksia muokata tarjoamiaan ohjaus- ja opetussisältöjä koulun haluamaan suuntaan, jos halutaan tarjota yksilöllisesti räätälöityjä palveluja. Tämä tarkoittaa jonkin verran lisätyötä valmiiden koulupakettien suunnitteluun ja valmisteluun tai jopa uusien sisältöjen kehittämistä puhtaalta pöydältä tapauskohtaisesti. Kirjaston täytyy tällaisissa tapauksissa arvioida tehtävää työtä suhteessa saavutettavaan hyötyyn ja mahdollisuuteen käyttää uudelleen työstettäviä ohjaus- ja opetussisältöjä.

Vaikka digitaaliset sisällöt ja käyttöympäristöt saattavat muuttua nopeastikin, pedagoginen lähtökohta harvemmin muuttuu. Lähtökohtana kouluille suunnattavassa mediakasvatustoiminnassa ja -materiaaleissa voisikin pitää tapauskohtaisuutta ja muokkautuvuutta. Kirjastojen ja koulujen yhteistyöstä laadituista toimintasuunnitelmista ja eri kirjastojen yhteistyösuunnitelmista löytyy kattava listaus *Kirjastot.fi:n mediakasvatusportaalista* (Kirjastot.fi 2012).

Yleisten ja kunta- ja koulukohtaisten opetussuunnitelmien lisäksi kannattaa kiinnittää huomiota myös muihin suosituksiin ja kannanottoihin. Näistä tärkeimpiä mediakasvatuksen kannalta on Kerhokeskuksen julkaisema *Mediataitojen oppimispolku* (Kerhokeskus 2011). Julkaisun mukaan koulun mediaopetuksessa keskeistä on koulun formaalin oppimisen ja koulun ulkopuolisen informaalin oppimisen lomittuminen toisiinsa.

Kirjaston olisi hyvä tuoda enemmän esiin omaa toimintaansa opettajille tiedonhallintataitojen opastajana ja kolmantena tilana. Näin opettajat saavat selkeämmän kuvan mediakasvatuksen mahdollisuuksista yhteistyössä kirjaston kanssa.

Joskus myös ulkopuolinen toimija voi auttaa kirjaston ja koulun kohtaamisessa. Esimerkki tästä on valtakunnallista mediakasvatustoimintaa tehnyt YLE:n Mediabussi, jonka käytöstä monessa kirjastossa on hyviä kokemuksia.

Koulun käsitys kirjaston tarjoamista palveluista ja osaamisesta johtaa parhaimmillaan tilanteeseen, jossa opettajat ja kirjaston henkilökunta rakentavat yhdessä oppilaille siltaa kirjaston ja koulun kulttuurien välille. Lähtökohtana voi edelleen olla koulun vierailu kirjastossa, mutta kirjasto voi mennä myös kouluun ja luokahuoneeseen.

Pienissä kunnissa kirjaston ja koulun yhteistyö nousee usein vielä arvokkaammaksi kuin suuremmissa kaupungeissa. Kirjastossa oppilaat voivat tutustua kulttuuriin laajasti sekä historiallisissa että ajankohtaisissa teemoissa. Pienemmissä kunnissa yhteistyö voi olla myös

**Opettajat ja kirjaston  
henkilökunta  
rakentavat yhdessä  
oppilaille siltaa  
kirjaston ja koulun  
kulttuurien välille.**

helpompaa, koska kontaktit opettajien ja kirjastolaisten välillä ehkä syntyvät helpommin. Koulun tiloista ulos suuntautuvalla toiminnalla ei ole yhtä monta kilpailijaa kuin suurissa keskuksissa.

Kirjasto ei ole vain koulun vaatimuksiin ja tarpeisiin sopeutuva toimija, vaan kouluyhteistyötä tekevien kirjastolaisten on hyvä muistaa myös omaehtoinen, kirjaston näkökulmista ja vahvuuksista kasvava yhteistyö. Kirjasto on monimediainen tila, jolla on vahva sosiaalinen ulottuvuus ja vuorovaikutus toimintaympäristönsä kanssa.

Kirjastojen on kerrottava kouluille ääneen, että ne ovat monipuolisia tietosisältöjen osaaajia, jotka tukevat erilaisia luku- ja kirjoitustaitoja. Perinteisesti kirjastot ovat tehneet yhteistyötä erityisesti äidinkielen opettajien kanssa, jolloin kirjaston rooli on ollut selkeästi painetun kirjallisuuden sisältöjen välittäjä ja lukuharrastuksen ylläpitäjä. Kirjaston aineistot mahdollistavat kuitenkin huomattavasti rikkaamman ja monipuolisemman toiminnan myös muiden oppiaineiden opetuksessa sekä tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvien taitojen opastamisessa ja edistämisessä.

Opettajien kanssa työskenneltäessä kannattaa siis tavoitella oppiainerajojen ylittämistä. *Mediataitojen oppimispolku* -julkaisussa hyviksi oppiaineiksi mediataitojen kehittämiseen mainitaan äidinkielen ja kirjallisuuden lisäksi kuvataide, musiikki, historia ja yhteiskuntaoppi sekä terveystieto. Opettajille on hyvä tehdä näkyväksi kirjaston erilaiset aineistot sekä korostaa kokoelman monipuolisuutta ja soveltumista opetuksen tueksi.

Toimiva tapa tutustuttaa opettajat kirjaston palveluihin voisi olla esimerkiksi opettajien VESO-päivän järjestäminen kirjastossa. Päivän sisältönä voi olla mm. kokoelmaan ja aineistolajeihin tutustuminen, opettajien omien tiedonhallintataitojen syventäminen tai kokoelman pedagogisten käyttömahdollisuuksien pohtiminen työpajoissa. Samalla kirjasto voi kerätä ensikäden tietoa hyvin tarkasti määritetyn asiakasryhmän (koulu ja opettajat) tarpeista. Joskus yhteissuunnittelun voi käynnistää jopa yksi hyvä kontakti koulusta tai kunnan opetustoimesta. Kirjasto on mahdollistaja ja yhteistyön fasilitoija.

Kirjaston ja koulun yhteistyö voi olla myös teknologista. Tieto- ja viestintätekniikan käytössä on monia pulmia sekä kirjastoissa että kouluissa, mutta mediakasvatusyhteistyössä on mahdollista löytää molempien toimijoiden parhaat resurssit. Jos kouluilla ei ole ajantasaisia välineitä, saattaa olla, että kirjastossa on tehty laite- ja ohjelmistohankintoja digitaalisen kuilun kaventamiseksi. Toisaalta opettajilla saattaa olla laitteiden käyttöön sellaisia pedagogisia ideoita, joita kirjastossa ei ole otettu huomioon. Jos kirjastossa ei ole tilaa tarjota laitteita kaikille halukkaille, puhumattakaan kokonaisen koululuokan samanaikaisesta vierailusta, niin silloin kannattaa hyödyntää koulun tietotekniikkaluokkia tiedonhaun opetuksessa, jolloin päästään tutustumaan myös opettajien toimintaympäristöön.

### **Kirjastoammattilaiset ja opettajat**

- pitävät säännöllisesti yhteyttä keskenään.
- laativat yhdessä säännöllisesti päivitettävän yhteistyösuunnitelman, johon mediakasvatus sisältyy.
- tietävät ja tuntevat toistensa tarpeet.
- työstävät opetuspaketteja, joita voidaan myös muokata koulun tarpeiden mukaan.
- jakavat tiedon kirjaston palveluvalikoimasta ja hyödyntävät sitä myös opettajien osaamisen kehittämisessä.
- hyödyntävät tilanteen mukaan kirjastoa tai koulua oppimisympäristönä.
- jakavat käsityksen kirjastosta informaalin oppimisen tilana yksilöille ja ryhmille.

## 2.4 Kirjaston mediakasvatus eri toimintaympäristöissä

Kirjaston toimintaympäristöt ovat hyvin erilaisia. Suurissa kaupungeissa on usein kattava lähikirjastoverkko, pienemmissä kunnissa joudutaan usein tyytymään keskustaajaman ainoaan kirjastoon ja mahdollisesti kirjastoautoon. Toisaalta kuntien ikärakenne muuttuu voimakkaasti. Tämä on otettava huomioon julkisten palvelujen rakenteissa ja sisällöissä sekä toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä. (ks. myös OKM 2010).

Mediakasvatuksessa toiminnan mahdollisuudet ovat erikokoisissa kirjastoissa tietenkin erilaiset. Suuremmissa kunnissa mediakasvatus on helpompi huomioida henkilöstön rekrytoinnissa ja tehtäväkuvauksissa, mistä kertoo myös monet tehtävänimikkeet. Isommissa kirjastoissa on helpompi erikoistua, jolloin esimerkiksi mediakasvatuksesta kiinnostunut henkilö voi suunnitella mediakasvatuksellisia tapahtumia.

Kirjaston koko ei saa vaikuttaa siihen, annetaanko mediakasvatusta vai ei. Myös pienemmissä yksiköissä voidaan tukea medialukutaitoja, toteutustavat vain ovat erilaiset. Kunnankirjaston henkilöstö tuntee asiakkaansa, joten mediakasvatukseen on mahdollista saada asiakaslähtöisempi ote.

Pienemmissä kunnissa seudullinen kimppayhteistyö ja maakuntakirjastojen järjestämät resurssit ovat avainasemassa. Maakuntakirjastojen tehtävistä mediakasvatuksessa on kuvattu luvussa 2.2.

Yhden tai kahden hengen kirjastoissa mediakasvatus on usein vaikea sovittaa aikatauluihin ja henkilöresursseihin. Jos kyseessä ei ole lähikirjasto, joka haluaa erityisesti profiloitua mediakasvatukseen, ratkaisuna voi olla verkostoituminen ja yhteistyö. Kirjasto voi tällaisissa

**Kirjaston koko ei saa vaikuttaa siihen, annetaanko mediakasvatusta vai ei.**

tilanteissa tarjota yhteistyökumppaneilleen tilan laitteineen sekä osallistua tilaisuuksien markkinointiin. Yleensä kirjaston kokoelmista löytyy myös aineistoja, jotka tukevat tilaisuuden sisältöjä. Niinpä pieni kirjasto voi tuottaa kumppanilleen tukimateriaaleja tai käyttää puheenvuoron kirjaston näkökulmia ja omia palveluja esitellen.

Kirjastot, joissa työskentelee enemmän kuin 1-2 henkilöä, voivat ottaa lähtökohdaksi mediakasvatuksen vakiinnuttamisen alueen koulujen kanssa. Tiedonhallintataidot ja monipuolinen kirjaston aineiston hyödyntäminen esimerkiksi kouluprojekteissa tekevät oppilaista itsenäisiä kirjastopalvelujen käyttäjiä.

Digitointivälineiden tarjoaminen ei käyttöönottonsa jälkeen vaadi välttämättä suuria resursseja, varsinkin jos kirjaston tietotekniset ratkaisut ovat osa kunnan tietohallintoa.

Mikäli kirjaston asiakaskunnassa on paljon ikäihmisiä, pienikin kirjasto voi ennakoida tulevaisuutta tarjoamalla asiakkailleen jo nyt tietoyhteiskunnan mukana pysymisen taitoja.

Esimerkiksi ”läppäripajat” soveltuvat erityisesti ensimmäisiä tietokoneitaan hankkiville tai käyttäville henkilöille. Läppäripajoissa voitaisiin hyödyntää myös nuorempien kirjaston käyttäjien teknisiä taitoja, jolloin samasta asiasta kiinnostuneet eri sukupolvet kohtaavat luontevasti kirjastossa. Läppäripajat voivat olla myös uusien ja suosiotaan kasvattavien teknologioiden tutustumistilaisuuksia, joissa esitellään esimerkiksi aikakausjulkaisuja tai ongelmanratkaisuun keskittyviä asiantuntijapuheenvuoroja.

Myös tilojen ja laitteiden tarjonta kolmannen sektorin vertaistuelle tai asiantuntijapalveluille sopii hyvin pienemmän kirjaston toimintatavaksi. Erityisesti vertaisohjaajista on saatu hyviä kokemuksia, kun senioreille on esitelty tietoyhteiskuntapalveluita.

Suuremmissa kirjastoissa mediakasvatuksen vakiinnuttamisessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota asiakkaiden tarpeiden kartoittamiseen ja niihin vastaamiseen. Palvelujen on vastattava myös tulevaisuuden tarpeisiin. Mediakasvatuksen sisällyttäminen toimintasuunnitelmaan ja kirjaston strategiaan on tärkeää.

**Uusien toimintamuotojen rohkea kokeileminen on tärkeää, mahdolliset epäonnistumiset on hyvä ottaa oppimiskokemuksina.**

Suuremmissa kirjastoissa monipuolisempi mediakasvatus on mahdollista, kun asiakaskunnan kirjo on laajempi ja henkilökunnan osaamisprofiili laveampi. Myös avoimien tilaisuuksien järjestäminen tiheästi asutuilla alueilla on helpompaa, pienemmällä paikkakunnalla tiettyihin teemoihin keskittyviin mediakasvatustilaisuuksiin kannattaa erityisesti kutsua osallistujia. Uusien toimintamuotojen rohkea kokeileminen on tärkeää, mahdolliset epäonnistumiset on hyvä ottaa oppimiskokemuksina.

Uuden toiminnan vakiinnuttaminen vaatii poikkeuksetta aikaa sekä kirjastolta että sen asiakkailta. Palautteen kerääminen ja saaminen on tärkeää, sillä se auttaa näkemään toimintaa asiakas- ja tarvelähtöisesti.

**Kirjaston mediakasvatus huomioi yhteisönsä:**

- pienemmät kirjastot tekevät mediakasvatustyötä mahdollisuuksien mukaan yhteistyökumppaneiden kanssa.
- kirjasto voi priorisoida tärkeimpiä kohderyhmiä mediakasvatuksessa.
- käyttäjien ja yhteistyöverkostojen kysyntä voi muokata kirjaston mediakasvatuksen palvelutarjontaa.
- kirjasto seuraa muuttuvaa mediaympäristöä ja sen kehitystä sekä reagoi käyttäjien uusiin tarpeisiin ja toimintatapoihin riittävän nopeasti.

## 2.5 Mediakasvatus ja käytäntöjen organisointi

Mediakasvatuksen vakiintuminen kirjastoissa vakiinnuttaa myös yhteistyösuhteita. Kirjaston toimintasuunnitelmassa näkyvä mediakasvatus, nimetyt yhteyshenkilöt, mediakasvatuksesta tiedottaminen kirjaston eri viestintäkanavilla sekä vuosittainen raportointi palvelun tilaajalle kunnassa - kaikki tämä vaikuttaa toiminnan näkyvyyteen. Vakiinnuttaminen on myös selkeä viesti rahoittajille, kunnalle ja käyttäjille: kirjasto ottaa vastuuta kansalaisten perusoikeuksien toteutumisesta ja tukee niitä toiminnallaan. Mediakasvatuskäytännöt muodostuvat, kun huomioidaan edellä mainitut seikat ja toimintaa vastuutetaan maakunnassa. Uudet, hyvät ja toimivat käytännöt voivat tuoda lisää ulkopuolista rahoitusta mediakasvatukselle.

**Selkeä viesti rahoittajille, kunnalle ja käyttäjille: kirjasto ottaa vastuuta kansalaisten perusoikeuksien toteutumisesta.**

Myös verkostoituva mediakasvatus on tärkeää kirjastoille (ks. OKM 2013). Jos kirjasto tehostaa viestintäänsä ja raportointiaan toiminnasta vain omassa kunnassa, saavutetaan kenties vain rahoittajan huomio. Aktiivinen verkostoituminen koulujen ja oppilaitosten, nuorisotoimen ja yhdistysten kanssa tuottaa lisäresursseja omaan toimintaan. Resurssit voivat olla sisällöllistä yhteistyötä, toiminnan viestintäkanavia tai palvelutuotantoa.

Kuntarajat ylittävällä verkostoitumisella tavoitetaan sekä kirjastoammattilaisia että muita mediakasvatuksen osaajia. Verkostoitumiseen ja uusien toimintamuotojen kehittämiseen on saatavilla myös erillisiä rahoitusta. Ideoita erilaisista yhteistyökumppaneista voi löytää esimerkiksi Mediakasvatusseuran *Katsaus mediakasvatuksen toimijoihin 2012* -julkaisusta (Lundvall & Andersson 2013).

Mediakasvatukseen motivointi kirjastotyössä alkaa perusasioista huolehtimisesta. Mediakasvatuksen osaajat ovat mieluisia yhteistyökumppaneita ja resurssipankkeja, kun henkilökunnalla on selkeät tehtäväkuvaukset. Toiminta voidaan organisoida isommissa kirjastoissa tiimityöskentelyksi, pienemmissä kirjastoissa yksittäisten työntekijöiden väliseksi. Mediakasvatukseen pätevöityneiden kirjastoammattilaisten kannattaa tehdä omaa erikoisosaamistaan tunnetuksi sekä nostaa mediakasvatuksen teemoja rohkeasti näkyviin. Tämä antaa ideoita ja rohkeutta myös muille. Mediakasvatukseen liittyvien käytäntöjen tai tapahtumien organisoinnille on myös helpompi löytää aikaa, jos koko työyhteisö tuntee mediakasvatuksen tarpeen ja motiivit.

**Mediakasvatuksen ja sen vakiintumisen kannalta on ensisijaista, että koko organisaatio on sen takana.**

Mediakasvatuksen ja sen vakiintumisen kannalta on ensisijaista, että koko organisaatio on sen takana. Tämä tarkoittaa työyhteisön ymmärryksen lisäksi, että aikaa järjestetään mediakasvatuksen suunnitteluun,

valmisteluun, koulutukseen, oman osaamisen kehittämiseen ja ennen kaikkea itse mediakasvatukselle. Onnistuneita mediakasvatustoimia kannattaa dokumentoida ja jakaa.

Epäonnistumisista ei kannata masentua, vaan ottaa opiksi. Toimintaa voidaan arvioida ensin alueellisesti tai tiimiorganisaatioissa. Toiminnan dokumentointi näkyvästi on tärkeää, koska muutkin kirjastojen mediakasvattajat voivat hyötyä onnistumisista ja toimivista menetelmistä. Näin on mahdollista saada aikaan aito ”hyvän kehä”, joka edistää kirjastojen mediakasvatustehtävää valtakunnallisestikin.

Hiljaisen tiedon jakaminen on tärkeää käytäntöjen organisoinnissa. Uudet mediakasvatuksesta kiinnostuneet työntekijät oppivat ja hyötyvät oman kirjastonsa kulttuurista, jota tehdään näkyväksi ja kuuluvaksi. Henkilöstöresursseja, aineistoja ja ihmisten tietotaitoa voidaan hyödyntää, kun työntekijöillä on kokonaiskuva kirjaston toimintatavoista ja tieto mediakasvatuksen mahdollisuuksista.

Rekrytointi voi tukea ja ohjata mediakasvatuksen käytäntöjä. Kun uutta henkilökuntaa rekrytoidaan, voidaan arvioida koko henkilöstön osaamista ja tarvittaessa tarkentaa työtehtäviä. Näin mediakasvatuksen vakiintuminen liittyy myös uusiin toimintatapoihin ja niiden yhteisesti jaettuun merkitykseen. On hyvin tärkeää, että uusista toimintamuodoista keskustellaan avoimesti ja henkilöstöä kuullaan. Siten helpotetaan muutokseen liittyvien negatiivisten tunteiden käsittelyä.

Kunnissa kirjastoilla on valmiudet ottaa johtava rooli mediakasvatuksessa ja tietoyhteiskunnan kehitykseen vastaamisessa. Aloite yhteistyöhön eri toimijoiden välillä olisi luonnollista tulla kirjastosta, jossa käyttäjien ja muidenkin kansalaisten tiedontarpeisiin vastaaminen on aktiivisesti asialistalla. Mediakasvatus ja sen tavoite, hyvä medialukutaito, ovat erinomaisia syitä asettua yhteiseen pöytään keskustelemaan vastuiden jakamisesta ja yhteisten suunnitelmien laatimisesta.

#### **Kirjaston mediakasvatus vakiintuu, kun**

- voimavarat ja käytännön toimenpiteet ovat oikeassa suhteessa.
- mediakasvatuksen arviointi on toiminnan kehittämisen perusta.
- verkostoitumalla lisätään mediakasvatuksen näkyvyyttä ja arvoa.
- kirjaston paikka muiden mediakasvattajien joukossa on tunnustettu sekä kirjastossa että sen ulkopuolella.
- kirjasto nähdään oppimisen ja elämysten paikkana myös mediakasvatuksessa.

### **3. Mediakasvatuksen kehityssuunnat kirjastossa**

#### **IFLA TREND REPORT 2013**

Kirjastojen kansainvälinen kattojärjestö IFLA julkaisi syksyllä 2013 kirjastojen kehitystrendejä käsittelevän raportin (IFLA 2013), jonka avainkohdat voidaan tulkita mediakasvatuksen näkökulmasta.

**Ensimmäinen IFLA-trendi liittyy uusien teknologioiden kykyyn laajentaa ja rajoittaa tiedonsaantia.** Laajentuva digitaalinen ympäristö edellyttää monipuolisia lukutaitoja sekä erilaisten työkalujen käyttötaitoja. Nämä ovat kirjastojen mediakasvatuksen keskeisiä sisältöjä.

**Toinen trendi tähdentää maailmanlaajuisen oppimisen mahdollisuuksia verkossa.** Olipa kyseessä massiiviset verkko-oppimisympäristöt tai satunnaisoppiminen median parissa, niin metakognitiiviset taidot eli oman oppimisprosessin säätely ja tulkinta ovat yhä tärkeämpiä elinikäisen oppimisen taitoja. Kun kirjastojen merkitys oppimisympäristöinä formaalien ympäristöjen rinnalla kasvaa, niin samalla non-formaalin ja satunnaisoppimisen tukeminen kirjastoissa lisääntyy.

**Kolmas trendi kiinnittää huomiota yksityisyyteen ja tiedon turvaamiseen.** Tietosuoja ja yksityisyys ovat jo kirjastojen mediakasvatuksellisella tehtävällä, mutta erilaisen kansalaiseen liittyvän tiedonkeräämisen lisääntyessä ja digitaalisen jalanjäljen kasvaessa kirjastojen käyttäjiä tulee opastaa tarkkaavaisuuteen.

**Neljäs trendi kuvaa verkostoituneen yhteiskunnan avoimuutta ja sen osallisuutta lisääviä mahdollisuuksia, mutta toisaalta myös sen negatiivisia puolia.** Kirjastojen mediakasvatus voi antaa käyttäjilleen välineitä ja taitoja oman mielipiteen ilmaisuun, verkon julkisten palvelujen käyttöön sekä omien sisältöjen julkaisuun kirjaston kanavia käyttäen. Digitaalisten välineiden lisäksi kirjastot ylläpitävät yhteisöllisyyttä järjestämällä tapahtumia tai vain tarjoamalla kolmannen tilan ilman erillistä tapahtumatuotantoa.

**Viides trendi korostaa informaatio- tai liiketalouden muutoksia, jotka uudet teknologiat tekevät mahdollisiksi.** Kirjastoissa tämä voi näkyä käyttäjien uusina tapoina hyödyntää kirjaston luettelointi- ja sisällönkuvailutietoa omien palvelujensa tuotannossa tai negatiivisena kehityksenä digitaalisten kuilujen levenemisessä.

Mediakasvatus on kirjaston toiminto, jolla voidaan vastata myös edellä kuvattuihin muuttuvan tietoyhteiskunnan haasteisiin. Nämä haasteet koskevat kaikkia tietoyhteiskunnan kansalaisia ja palvelujen käyttäjiä. Mediakasvatus on myös kirjaston toimintaa, joka ylläpitää ja kehittää perinteisiä ja uusia lukemisen tapoja (ks. Mustikkamäki 2012) sekä tukee muita kasvattajia luku- ja kirjoitustaitojen ylläpidossa. Tässä ympäristössä kaikki mediakasvattajat joutuvat toimimaan, ja tästä syystä eri toimijoiden täytyy luoda mediakasvatukselle suunnitelmalliset, avoimet perusteet ja toteuttamistavat.

## OPETUSSUUNNITELMAT

Kouluyhteistyön tuleviin sisältöihin vaikuttaa paljon vuonna 2016 kunnissa käyttöön otettavat uudet opetussuunnitelmien perusteet. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteessa kerrottiin, että tulevaisuudessa aiotaan nostaa aiempaa vahvemmin esille tieto- ja viestintätekninen osaaminen. Se olisi jaettu neljään osa-alueeseen:

1. käytännön taidot ja oma tuottaminen
2. vastuullinen ja turvallinen toiminta
3. tiedonhankinta ja tutkiva työskentely
4. viestintä ja vuorovaikutus

Kun opetussuunnitelmien perusteet julkaistaan, kirjastojen ja koulujen kannattaa suunnitella yhteistyössä mediakasvatusta opetustyön tukena.

#### OPPIAINERAJOJEN YLITYS

Kirjastojen mediakasvatusta on tähän asti tavoittanut pääasiassa äidinkielen- tai luokanopettajia. Kouluissa mediakasvatusta annetaan kuitenkin eri oppiaineiden yhteydessä, joten kirjastojenkin olisi hyvä tavoittaa myös muita aineenopettajia. Eri oppiaineissa käytetään erilaisia tiedonlähteitä ja –hakuja, jolloin oppilaita kannattaa tavata eri oppiaineiden tunnilla. Myös oppimisympäristöajattelu ja Koulu kaikkialla -hanke tuovat uutta sisältöä kirjaston ja koulun yhteistyön kehittämiseen.

#### ASIAKKAIDEN OMAT MEDIASISÄLLÖT

Kirjastojen mediakasvatustyön haasteena on myös asiakkaiden itseilmaisun ja luovuuden kehittämisen sekä omien mediasisältöjen tekemisen. Kirjaston käyttäjien omien laitteiden kuten älypuhelimien ja tablettien käyttöä kirjastossa on tuettava ja tehdä niiden avulla mahdolliseksi itseopiskelu kirjastossa ja kirjaston palvelujen oppiminen. Mediakasvatuksen vakiinnuttamisessa ja erilaisten toimintamuotojen kehittämisessä tulee jatkossakin muistaa kirjastojen erityinen rooli mediasisältöjen ja tiedonhallinnan kentällä. Keskiössä eivät ole niinkään uudet mediat ja niihin liittyvät teknologiset kehityssuunnat, vaan sisältöjä ja teknologioita hyödyntävät yksilöt ja kirjaston käyttäjistä muodostuva yhteisö. Kirjastojen mediakasvatusta tukee tulevaisuudessakin käyttäjiensä monilukutaitoja.

## 4. Kirjaston puheenvuoroja mediakasvatuksesta

Seuraavissa luvuissa esitellään kaksi tapaa hahmottaa kirjaston mediakasvatusta kohderyhmien mukaan. Kirjoittajat ovat tehneet pitkään käytännön mediakasvatustyötä.

**Anne Heinonen** on erikoiskirjastonhoitaja, joka käsittelee tekstissään lasten ja nuorten mediakasvatusta. Palvelupäällikkö **Perttu Rasi** kuvaa, miten kirjasto tukee aikuisväestön medialukutaitoja.

## 4.1. Mediakasvatus lasten ja nuorten kirjastotyössä

Anne Heinonen

Mitä kirjastoissa tehdään, kun siellä tehdään mediakasvatusta? Tutkitaan päiväkotilasten kanssa Aku Ankan ilmeitä ja harjoitellaan samalla kuvalukutaitoa, tehdään lyhytelokuvia ja digitarinoita ja harjoitellaan omien sisältöjen tuottamista ja mietitään ehkä niiden julkaisuun liittyviä seikkoja tai tehdään iltapäivälehden otsikko tutusta sadusta ja pohditaan lööppien tarkoitusta. Kirjastoilla on loistavat puitteet toimia mediakasvattajana. Kirjasto on täynnä mediaa, tietoa ja elämyksiä, kirjastoon pääsy on demokraattisen vapaa kaikille ja se tukee ajatusta elinikäisestä oppimisesta ja vahvistaa kansalaistaitoja.

Mediakasvatusta voi lastenkirjastotyössä toteuttaa lukutaitojen näkökulmasta tai oman harrastuneisuuden pohjalta - mahdollisuuksia on lukemattomia. Pienimmillään on kyse asenteesta, sen tiedostamisesta, että esimerkiksi verkkopeleistä juttelu niitä pelaavan lapsen kanssa voi olla mediakasvatusta. Muuten lastenkirjastotyössä on samoja teemoja kuin kirjastotyössä yleensäkin.

*Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015* -julkaisussa mainitaan yleisen kirjaston ja perusopetuksen yhteiseksi tehtäväksi toteuttaa ja vahvistaa kansalaisten sivistyksellisiä perusoikeuksia. Yleisten kirjastojen mediakasvatustehtävä liitetään siinä erityisesti esi- ja perusopetukseen sekä toisen asteen oppilaitoksille suunnattuihin kirjastopalveluihin: ”Yleiset kirjastot tukevat toiminnallaan lasten ja opiskelijoiden tiedonhallinta- ja medialukutaitojen kehittymistä.”

Kirjaston vankistunut mediakasvatusrooli näkyy myös kirjastojen sisäلتä. Vuonna 2012 Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi tutkimuksen *Kirjastot ja media*, jossa vastaajina oli kirjastonjohtajia ympäri maata. Siinä käytiin lyhyesti läpi kirjastoissa toteutettuja mediakasvatushankkeita, kartoitettiin mediakasvatuksen tilannetta sekä kyseltiin käsityksistä ja asenteista mediakasvatusta kohtaan.

Lähes kaikki vastaajat pitivät erittäin tai melko tärkeänä sitä, että kirjastojen toimintaan kuuluu mediakasvatusta. Kaikkein tärkeimpinä mediakasvatuksen tarjoajina pidettiin kouluja ja oppilaitoksia sekä koteja, mutta heti niiden jälkeen kirjastonjohtajat mainitsivat oman työpaikkansa. Ylivoimaisesti merkittävimmiiksi kirjaston mediakasvatustavoitteiksi kirjastonjohtajat nimesivät lukemaan innostamisen sekä monipuolisen kokoelman ylläpidon ja sen tuntemuksen. Kirjaston mediakasvatuksen tärkeimmäksi teemaksi taas mainittiin tiedonhallintataidot.

Tällä hetkellä kirjastolaisten keskusteluissa ja uusissa hankkeissa tuntuvat tulevan esille juuri ne teemat, jotka *Kirjastot ja media* -selvityksessä olivat vähiten suosittuja: pelit ja pelaaminen sekä asiakkaiden itseilmaisun kehittäminen ja omien mediasisältöjen tuottaminen. Uudet teemat ovat voineet tulla uuden työntekijäpolven mukana, mutta ainakin siitä voi tulkita, että kirjastoissa on kasvanut kiinnostus mediakasvatukseen. Tämä kuvaa kuitenkin hyvin kirjaston mediakasvatustehtävän monia mahdollisuuksia. Kun hyödynnetään henkilökunnan erityisosaamista tai toimitaan yhteistyökumppanien kanssa, voidaan kehitellä monenlaisia kirjaston ydinosaamisen ohittavia, mutta innostavia ja mielenkiintoisia projekteja.

Miten toimitaankaan, tärkeää on ulottaa kirjaston mediakasvatus toiminta siihen mediatodellisuuteen, jossa kulloinkin eletään eli esimerkiksi sosiaaliseen mediaan ja sähköisiin tiedonlähteisiin sekä hyödyntää toiminnassa niitä mediavälineitä, joita ihmisillä on käytössään esimerkiksi älypuhelimia ja muita mobiililaitteita.

### MEDIKASVATUKSEN PERUSTEHTÄVÄT LASTEN- JA NUORTENKIRJASTOTYÖSSÄ

Lasten ja nuortenkirjastotyössä mediakasvatuksen ydintehtävät voidaan poimia opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusta *Hyvä medialukutaito*, jossa mediakasvatuksen toimijoita kehoitetaan paitsi yhteistyöhön myös profiloitumaan. Ydintehtävät ovat niitä kirjastopalveluita, jotka pitäisi pyrkiä tarjoamaan jokaisessa kirjastossa. Silloin kun henkilökuntaa on vähän, yhteistyö lähikirjastojen kanssa saattaa olla ratkaisu esimerkiksi kouluvierailujen toteuttamiseksi.

Kirjaston ja koulun yhteistyö on ollut hyvin kirjallisuuspainotteista. Kirjasto ja media -tutkimuksen mukaan vuonna 2012 kirja oli ylivoimaisesti suosituin media, jota kirjastot mediakasvatuksessaan käsittelivät. Toiseksi yleisin oli internet ja kolmantena tietokone. Muita käsiteltyjä medioita olivat esimerkiksi sarjakuvat, sanomalehti musiikki ja pelit. Kaikista vähiten mediakasvatuksessa oli esillä kännykkä.

### **Kirjaston mediakasvatuksen on päästävä lähelle kirjastonkäyttäjien arkea.**

Kirjaston mediakasvatuksen on päästävä lähelle kirjastonkäyttäjien arkea. Jo päiväkotikäisellä voi olla käytössään älypuhelimien nettiyhteys, jota kukaan ei voi jatkuvasti valvoa. Verkkotiedon hakeminen Googlella alkaa yhtä aikaa kirjoitustaidon kanssa. Kirjastoihin tarvitaan alle kouluikäisille

tiedonhallintataitojen koulutusta ja koululaisille mobiililaitteille suunniteltu tiedonhaun ja hallinnan kurssi.

### TIEDONHALLINTATAITOJEN TUKEMINEN

Ensimmäinen kirjaston mediakasvatuksen perustehtävistä on tiedonhallintataitojen opettaminen. Carita Kiili totesi väitöskirjassaan vuonna 2012, että jopa neljäsosalla lukiolaisista oli vaikeuksia löytää tarkoituksenmukaista tietoa internetistä. Hän peräänkuulutti lukioon verkkotiedonhaun opetusta.

Tiedonhallintaan kuuluu erilaisten tiedonhakujen lisäksi käsitys erilaisista tiedonlähteistä ja niiden käyttämisestä, soveltamisesta sekä niistä hankitun tiedon suhteuttamisesta toisiinsa. Tärkeää on myös hallita kriittinen ja arvioiva asenne niin tiedonlähteitä kuin hankittua tietoa kohtaan.

## LUKUTAITOJEN TUKEMINEN

Kaiken alku on hyvä peruslukutaito, jota kirjastoissa pyritään tukemaan lukemaan opettelusta luku-harrastuksen ylläpitoon asti. Oleellista mediataittoa on lisäksi mieltää lukutaidot monipuolisiksi luku- ja kirjoitustaidoiksi. Vaikka laitteiden kehitys ja kirjaston tarjoama mahdollisuus päästä kokeilemaan erilaisia laitteita ovat tärkeitä, lasten- ja nuorten mediakasvatuksessa on hyvä keskittyä mediasisältöihin ja tarinoihin. Kirjastojen vankka sisältöjen osaaminen, satutunti- ja vinkkaustoiminta on tässä tarpeen.

Medialukutaitoinen selviää myös muussa mediassa, pystyy tuottamaan sosiaalisen median sisältöjä, kommentoi, jakaa aineistoja ja verkottuu. Lukutaitoja tukemalla tuetaan myös elämänhallintaa ja osallisuutta.

## PELIT JA PELILUKUTAITO

Pelilukutaitoa voi harjoittaa kirjastossa pelaamalla niin lautapelejä kuin sähköisiäkin pelejä. Pelien historian sanotaan olevan yhtä pitkä kuin ihmisen historia. Kirjastoissa vanhat lautapelivarastot ovat täydentyneet pelikonsoleilla. Pelikulttuurin kohdalla kirjasto voisi toimia myös välittäjänä: monet vanhemmat eivät tunne pelikulttuuria ja etenkin digitaalisia pelejä hyvin. Kirjasto voisi olla paikka, jossa niitä voi itse kokeilla. Kirjastoissa on järjestetty esimerkiksi vanhempi-lapsi -pelipäiviä, joissa tieto voi kulkea perheen nuoremmalta sukupolvelta vanhemmalle.

## TEKIJÄNOIKEUKSIEN TUNTEMUS

Tekijäoikeuksien muistaminen ja esimerkiksi vapaasti käytettävissä olevan aineiston löytäminen ovat asioita, jotka tulevat usein esiin tiedonhaun neuvomisen rinnalla. Kirjaston tehtävänä on välittää tekijänoikeuksiin liittyvää tietoa myös lapsille ja nuorille niin omien oikeuksien ja velvoitteiden tunnistamista ja toisten oikeuksien kunnioittamista.

## LUKEMISEEN KANNUSTAMINEN - ENTÄ VISUAALINEN LUKUTAITO?

Kirjastoissa tartutaan mediakasvatuksellisesti harvemmin elokuvaan kuin kirjaan. Kuitenkin elokuvan keinoin kerrottu tarina voi olla lapsille ja nuorille läheisemmin omaksi koettua kulttuuria kuin kirjapainossa painettu kauniskantinen kirja.

On tärkeää nostaa visuaalisen kulttuurin ja populaarikulttuurin ilmiöt ohi tekstien tai ainakin tekstimedian rinnalle kouluopetuksen kriittisessä mediakasvatuksessa. Ehkä visuaalisen lukutaidon alueet ovat sellaisia, joista paljon kuvia/elokuvia katsova lapsi alkaa ainakin osittain kiinnostua myös omaehtoisesti. Visuaalinen lukutaito kehittyy katselukertojen myötä, mutta kulttuurinen kuvanlukutaito eli kulttuuristen koodien havaitseminen saattaa vaatia pohjustamista. Kriittisen lukutaidon alue, johon sisältyy muun muassa yhteiskunnallisten ja taloudellisten intressien tunnistaminen, on asia, jota kirjastossakin voitaisiin käsitellä esimerkiksi järjestämällä elokuvakerho. Mukaan voi ottaa toimintaa tekemällä osallistujien kanssa digitarinoita tai kirjatrailereita.

## KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖSTÄ: TOIMINTASUUNNITELMA

Kirjaston mediakasvatuksen yleisin kohderyhmä ovat 9-18 -vuotiaat lapset ja nuoret, jotka kohdataan mediakasvatuksen merkeissä usein kouluvierailuilla. Kirjastojen ja koulujen yhteistyö on kestänyt pitkään ja on kummallekin osapuolelle tärkeää. Perinteisestä yhteistyöstä huolimatta ongelmana on ollut satunnaisuus. Vaikka joissain kirjastoissa koulun ja kirjaston vierailut ovat jatkuneet jo vuosikymmeniä, joissain kirjastoissa ei yhteistyötä ole lainkaan - tilanne on saattanut olla epätasapainossa myös saman kunnan tai kaupungin koulujen välillä. Ongelma on nähty epätasa-arvona: tarkoitus olisi, että jokainen kansalainen tulisi tutuksi kirjastopalveluiden kanssa ainakin luokkavierailujen yhteydessä.

Kirjaston kouluyhteistyötä järkevöittämään kannattaa työstää kirjaston ja koulun yhdessä tekemä toimintasuunnitelma, johon merkitään kaikki koulun kanssa tehtävä suunnitelmallinen yhteistyö:

- Millä luokka-asteella tehdään kirjastovierailuja ja minkälainen sisältö niissä on,
- sovitaan yhteyshenkilöt ja -tavat,
- sekä sovitaan miten ja milloin suunnitelmaa päivitetään.

Kun sopimus velvoittaa sekä kirjastoa että koulua, kirjastovierailuista tulee säännöllisiä. Silloin sekä opettajat että kirjaston henkilökunta pystyvät ennakoimaan ja järjestämään vierailun hyvissä ajoin.

Vuoden 2012 *Kirjasto ja media* -tutkimuksessa kysyttiin myös koulun ja kirjaston välisen yhteistyösuunnitelman laatimisesta. Runsas kolmannes kirjastonjohtajista vastasi, että heillä on yhteistyössä koulun kanssa laadittu sopimus. Yhdellä kolmanneksella ei ole sopimusta ja kolmasosa vastanneista kertoi, että kirjasto on laatinut suunnitelman itsenäisesti. Valtaosassa yhteisesti laadituista suunnitelmista puuttuu mediakasvatus kokonaan.

## 4.2. Aikuisväestön medialukutaitojen tukeminen

*Perttu Rasi*

Medialukutaidon kolmeksi kulmakiveksi määritellään perinteisesti pääsy mediaan, sisällön arvioimisen ja ymmärtämisen taito sekä viestintään osallistumisen taito. Kirjastot ovat perinteisesti tukeneet näistä etenkin aineistoon pääsyä sekä monipuolisella ja laadukkaalla aineistokokoelmalla että internetyhteyksillä. Arviointi ja tuotanto ovat myös näkyneet kirjastojen erilaisissa toiminnoissa kuten tiedonhaun opetuksissa. Tietotekniikan arkipäiväistyminen on kuitenkin tuonut mukanaan uusia viestinnän välineitä ja tapoja, joiden myötä medialukutaito on noussut yhä olennaisemmaksi tietoyhteiskunnan kansalaistaidoksi. Kirjasto tukee aikuisten medialukutaitoja jo tarjotessaan asiakkaiden käyttöön tietokoneita ja lisälaitteita. Laitteiden lisäksi tarvitaan kuitenkin myös tukea laitteiden ja internetpalvelujen käyttöön sekä uusia mediasisältöjä.

## TIETOKONEET, LISÄLAITTEET JA INTERNETYHTEYDET

Sähköisen asioinnin ja omaehtoisen oppimisen tueksi on kirjaston hyvä tarjota nykyaikaiset, hyväkuntoiset ja tietoturvalliset tietokoneet ja lisälaitteet sekä internetyhteys. Etenkään lisälaitteita kuten skannereita ja tulostimia ei useinkaan hankita talouksiin, koska niiden käytölle ei nähdä jatkuvaa tarvetta tai laitteet ovat liian kalliita. Toisaalta verkkoasioinnissa tarvitaan sekä skannereita että tulostimia, joten kirjasto on luonnollinen paikka tarjota niitä asiakkaiden käyttöön. Tällöin on olennaista tarjota asiakkaille mahdollisuus käyttää omia tallennusvälineitä ja varmistaa, että työasemien tietoturva on ajan tasalla. Hyväkuntoiset ja nykyaikaiset laitteet myös rohkaisevat uusien taitojen opetteluun ja tukevat näin elinikäisen oppimisen tavoitetta.

Kirjastoissa pitäisi olla mahdollisuus

- tulostaa,
- skannata asiakirjoja ja valokuvia,
- käyttää asiakastyöasemilla omia tallennusvälineitä kuten muistitikkuja
- ja käyttää internetiä.

Pidemmälle vietyinä kirjasto voi tukea ja kehittää asiakkaidensa medialukutaitoja tarjoamalla mahdollisuuksia omaan median tuottamiseen. Kuva- ja äänilaitteiden ja ohjelmistojen tarjoaminen avaa mahdollisuuden taitojen ja ymmärryksen syventämiseen niillekin, joille laitteiden hankkiminen kotiin ei ole mahdollista tai mielekästä. Esimerkkeinä tästä ovat vaikkapa videoeditointityöasemat ja kirjastojen musiikkihuoneet äänityöasemineen, jolla asiakas voi äänittää omaa soittoa.

Laitteiden asetteluun kirjastotilassa on hyvä kiinnittää huomiota ja pyrkiä tarjoamaan rauhallinen työskentelytila. Ergonomia on hyvä suunnitella niin, että se mahdollistaa työaseman käytön kaikille asiakkaille esimerkiksi rullatuolia käyttäville.

## LAITTEIDEN LISÄKSI MYÖS INHIMILLISTÄ TUKEA

Kirjaston henkilökunnan taitoja kehitetään niin, että riittävän määrä henkilöstöstä osaa tarvittaessa neuvoa asiakkaita laitteiden ja yleisimpien palveluiden peruskäytössä. Kirjastojen laitehankinnoista neuvoteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että henkilökunnan taitojen kartuttamiseksi myös heillä tulee olla pääsy tarvittaviin palveluihin, ja käytettävissään sitä teknologiaa, jonka käytössä heidän toivotaan osaavan opastaa.

Asiakkaiden opastamiseen on hyvä sopia yhteiset vähimmäisvaatimukset, joiden mukaan koko henkilökunta toimii. Etenkin tietoturvaa tai yksityisyyden suojaa koskevissa asioissa on tärkeää sopia henkilökunnan kesken yhteiset toimintatavat. On selvittävä minne ohjataan kysymykset, joihin henkilökunta ei pysty vastaamaan.

Erityisesti ikäihmisten tietoyhteiskuntataitoja on hyvä mahdollisuuksien mukaan tukea myös järjestämällä tietokoneen peruskäytön ja yleisimpien internetin palveluiden kuten sähköpostin opastusta. Tarvittaessa toimintaan voi etsiä yhteistyötahoja alueen muista toimijoista kuten työväen- tai kansalaisopistoista, yhdistyksistä, järjestöistä, seurakunnista tai yrityksistä, jolloin kirjaston osaksi saattaa jäädä ainoastaan tilan tarjoaminen toimintaa varten ja osapuolten yhteen saattaminen. Erityisesti pienimmissä kirjastoissa tilan tarjoaminen muiden toimijoiden käyttöön voi olla hyvä ensimmäinen askel mediakasvatustyöhön.

Kirjasto voi suunnata opastustarjontansa rohkaisemaan alkuun tietokoneen käytön opettelussa, jolloin jätetään tilaa myös muille mahdollisille toimijoille. Kirjaston järjestämä toiminta voi asettua koulutustarjonnassa jatkumon alkuun, jolloin tarkoituksena on poistaa pelkoja uutta teknologiaa kohtaan ja rohkaista asiakkaita hyödyntämään muiden toimijoiden koulutus- ja opastustarjontaa tai jatkamaan oppimista omatoimisesti. Näin myös kouluttajien ei tarvitse olla huippuosaajia, mikä helpottanee opastajien tai kouluttajien löytämistä, olivat he sitten kirjaston omaa henkilökuntaa tai ulkopuolisia yhteistyökumppaneita.

Tietotekniikka kehittyy vinhaa vauhtia. Tästä syystä medialukutaitotyötä kannattaa arvioida ja kehittää systemaattisesti, jotta kirjaston tarjonta pysyy mahdollisimman ajantasaisena. Sekä asiakkaiden käytössä olevat laitteet että kirjastossa tarjottava opastustoimintakin ovat osa kirjaston imagoa, joten niiden kehittämiseksi kannattaa antaa sama painoarvo kuin kirjaston muillekin palveluille.

## Lähteet

- IFLA (2013). Riding the Waves or Caught in the Tide? Navigating the Evolving Information Environment. Insights from the IFLA Trend Report. Saatavilla [http://trends.ifla.org/files/trends/assets/insights-from-the-ifla-trend-report\\_v3.pdf](http://trends.ifla.org/files/trends/assets/insights-from-the-ifla-trend-report_v3.pdf), luettu 11.11.2013.
- Kerhokeskus (2011). Mediataitojen oppimispolku. Helsinki: Kerhokeskus - koulutyön tuki ry.
- Kiili, Carita (2012) Online reading as an individual and social practice. Jyväskylä Studies in Education, psychology and Social Research 441. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto. <http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9789513947958.pdf> luettu 25.11.2014
- Kirjastoasetus 406/2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130406>
- Kirjastolaki 904/1998 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>
- Kirjastot.fi (2012). Kirjaston ja koulun yhteistyö. Kirjastot.fi:n mediakasvatusportaali. Saatavilla <http://mediakasvatus.kirjastot.fi/kirjastojen-kouluyhteistyö>, luettu 11.11.2013.
- Koulu Kaikkialla –hanke. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama tutkimus- ja kehittämishanke, joka toteutetaan vuosina 2011–2015 Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa, <http://blogs.helsinki.fi/ootyksikko/koulukaikkialla/>, luettu 5.2.2014
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. (2009). Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. & Suoranta, J. (2007). Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa Kynäslahti, H., Kupiainen, R., & Lehtonen, M. (toim.). Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseura, s. 3-36.
- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenges of new information and communication technologies. Lontoo: LSE Research Online. Saatavilla <http://eprints.lse.ac.uk/1017/1/MEDIALITERACY.pdf>, luettu 11.11.2013.
- Lundvall, A. & Andersson, J. (2013). Katsaus mediakasvatuksen toimijoihin 2012. Saatavilla [Mediakasvatus\\_Suomessa2012\\_paivitysversion2.pdf](http://mediakasvatus_Suomessa2012_paivitysversion2.pdf), luettu 11.11.2013.
- Metka (2010). Mediakasvatusmateriaali kirjaston ammattilaisille. Mediakasvatuskeskus Metka. Saatavilla <http://mediametka.fi/opetuskokonaisuudet/mediakasvatusmateriaali-kirjaston-ammattilaisille/>, luettu 11.11.2013.
- Mustikkamäki, M. (2012). Lukutaidot kirjaston ja mediakasvatuksen kulmakivenä. Julkaisussa Kirjastot ja media 2012. Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, s. 46-49. Saatavilla <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM23.pdf?lang=fi>, luettu 11.11.2013.
- OKM (2010). Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2012a). Hyvän maakuntakirjaston laatu kuvaus. Saatavissa [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet\\_ja\\_selvitykset/Liitteet/Hyvxn\\_maakuntakirjaston\\_laatu\\_kuvaus\\_huhtikuu\\_2012.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/Liitteet/Hyvxn_maakuntakirjaston_laatu_kuvaus_huhtikuu_2012.pdf), luettu 11.11.2013.
- OKM (2012b). Kirjastot ja media 2012. Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

OKM (2013). Hyvä medialukutaito. Suuntaviivat 2013-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM11.pdf?lang=fi>, luettu 11.11.2013.

Rostila, M. (2012). Asiakkaan kohtaaminen ja mediakasvatus Pirkkalan kirjastossa. Julkaisussa Kirjastot ja media 2012. Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Sallmén, P. (2009). Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa Verho, S. (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ, s. 9-26.

Seppänen, J. & Välvirronen, E. (2012). Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Tampereen kaupunki (2012). Koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelma 2012-2015. Perusopetus ja kirjastotoimi. Saatavilla <http://koppa.tampere.fi/alfresco/service/com/eduix/publicDownload/039ce766-594f-4182-b1bb-475f1217403d>, luettu 11.11.2013.

Yleisten kirjastojen hankerekisteri. Saatavilla <http://hankkeet.kirjastot.fi/>, luettu 11.11.2013.

YKN (2010). Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2011-2016. Saatavilla <http://www.kirjastot.fi/File/aca26e87-a1eb-4925-8c56-0491d5751bcf/Ykn-strategia-kirjastoversio-fin.pdf>, luettu 11.11.2013.

## Linkkejä

KäKäTe: Tietokonepiste toimivaksi  
[http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Julkaisut/tietokonepiste\\_toimivaksi\\_netti.pdf](http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Julkaisut/tietokonepiste_toimivaksi_netti.pdf)

[mediakasvatus.kirjastot.fi](http://mediakasvatus.kirjastot.fi)

Kirjastojen mediakasvatussivustolla julkaistaan mediakasvatusuutisia ja asiaa, sieltä löytää myös tiedonhaku-, peli- ja tekijänoikeustietoutta. Työkaluja-osiossa on julkaisu kirjaston ja koulun yhteistyöstä sekä hakukone, jolla voi hakea kirjastojen käyttöön suunniteltuja mediakasvatustuokioita.

[www.kirjastot.fi](http://www.kirjastot.fi)

Kirjastot.fi:n etusivulta pääsee käyttämään Sivupiiriä, joka on nuorille suunnattu kirjallisuussivusto. Alakouluikäisille suunnatun lastenkirjallisuus ja -kulttuurisivusto Okariinon rinnalle julkaistaan pian alle kouluikäisille suunnattu sivusto.

[www.mediakasvatus.fi](http://www.mediakasvatus.fi)

Mediakasvatusseuran sivuilla julkaistaan kaikkea mediakasvatukseen liittyvää. Sivulta pääsee myös tutkimaan yhteisöllistä Mediahyrrää, josta voi hakea mediakasvatusideoita ja johon niitä voi myös viedä. Mediahyrrän kohderyhmänä ovat lapset vauvoista alakoulun loppuun.

Mediakasvatusta kirjastossa on julkinen ja keskustelevalainen Facebook-ryhmä, jonka aiheena voi olla mitä tahansa mediakasvatukseen ja kirjastoon liittyvää.

[www.mediametka.fi](http://www.mediametka.fi)

Mediakasvatuskeskus Metkan sivuilta löytyy myös materiaalia mediakasvatustoimintaan: Mainiot mediaperheet, Metkula sekä oppimateriaalia medialajeittain.

[www.opinkirjo.fi](http://www.opinkirjo.fi)

Kehittämiskeskus Opinkirjon sivuilta löytyy mm. mediakasvatus-aiheisia julkaisuja. Opinkirjo tunnettiin aikaisemmin nimellä Kerhokeskus.

---

”Mediakasvatus on joukkuelaji. Kirjastot ovat joukkueen avainpelaajia.”

**Leena Aaltonen**, kulttuuriasianneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö

”Kirjastojen mediakasvatus vahvistaa taitoja ja osaamista, joita tarvitsemme alati muuttuvassa informaatioympäristössä.”

**Sinikka Sipilä**, Suomen kirjastoseuran

toiminnanjohtaja, IFLA-puheenjohtaja 2013-2015

”Kirjastot ovat todellisia medialukutaidon kehittämisen aarreaittoja.”

**Anniina Lundvall**, koordinaattori, Mediakasvatusseura

**Koko julkaisu Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa:  
suosituksia ja suuntaviivoja  
<http://suomenkirjastoseura.fi/julkaisut/>**

Aiheesta myös: <http://www.kirjastokaista.fi/kirjastoala/mediakasvatus-kirjastoala/>

---

**Julkaisija:**



SUOMEN KIRJASTOSEURA  
FINLANDS BIBLIOTEKSFÖRENING  
FINNISH LIBRARY ASSOCIATION

**Rahoittaja:**

Opetus- ja kulttuuriministeriö